

Biskop i Nidaros/Nidarosen bæsapa

Herborg Finnset

Visitas i Røros/ Rosse

Brekken menighet – Praahkan åålmege
Glåmos menighet – Kloemegen åålmege
Hitterdalen menighet – Hitterdalen åålmege
Røros menighet – Plaassjan åålmege

23. – 28. april 2024

Visitasforedrag

Søndag 28. april 2024

Preludium

Det første vi gjorde i visitasen til Røros, Hitterdal, Glåmos og Brekken sokn denne uka var å feire gudstjeneste sammen i Glåmos kirke. Her har dere oppdaga et klenodium: En av de fineste norske orgelbyggerne var Claus Jensen, aktiv fra 1855 til-90, og ett av hans orgler har kommet hit. Et lite ett, med fin lyd i. På slutten av 40-tallet ble det pakket ned: det var ikke noe stas med det lenger – det var gammeldags: Orgelet har ikke vifte som sender luft til pipene slik at det kan bli musikk, men belg og trøer. Det har endelig blitt henta fram igjen og montert på plass. Det var intakt og i orden- og til og med belgen kunne brukes! Noen må *trø belgen* for at det skal bli musikk. Og det er det flere i Glåmos som gjerne vil bidra med. Vi fikk oppleve samspillet mellom orgelet, kantor Alf Hulbækmo og belgtrøer Trond Sjøvold.

Opplevelsen kan stå som et bilde på det fine samarbeidet som må til mellom ansatte og frivillige for at det vi ønsker skal skje, blir til virkelighet. *Noen må trø belgen* – slik at det blir luft og liv i planer, og at det blir mange nok hender og ansikter som deltar for at det skal skapes liv og virksomhet.

Det må bli luft i pipene, slik at det blir til musikk. Skal det vi gjør bli til liv, håp og tro trenger vi at noen vil være med og skape vekstforhold, slik at Guds skapende Ånd kan virke og arbeide mellom oss og i oss.

«Kirke for alle fra vugge til grav» var satt som overskrift på visitasprogrammet. En folkekirke-menighet har ansvar for oppgaver som berører mange innbyggers liv hvert år gjennom de viktige hendelser i livet, og det som er ulike samlinger i helg og hverdag. Gudstjenester, konserter og kulturopplevelser, møter med barn og unge. For alle de som kommer for å se og oppleve Bergstaden – og for de som bor i bygdene rundt om. Når vi samles skjer det alltid i et fellesskap: mennesker imellom i møte med Gud og med hverandre, eller i forbindelsen mellom den enkelte og Gud, som ser og hører oss. Kirka er alltid lokal: Vi møtes på et *sted*. Det som skjer i lokalsamfunnet, angår kirkas liv og vil alltid være en del av kirkas anliggende. Hvordan folk har det, hvordan vi møter hverandre, angår også kirka.

Vaerien vuelje – Pulsen i fjellet er tittelen på kommunens samfunns-plan. Det er et godt blikk på samfunnet dere forvalter sammen. Vi har møtt fjellets puls også i innstillinga til de vi har møtt. Ta vare på den sterke historie og bevisste kultur dere forvalter, - og ha alltid et skjerpet blikk på at kirka bærer med seg omtanken for fellesskapet, og er våken for hvordan de svakest stilte mellom oss tas vare på.

Å være på visitas er å se. Å være på visitas er å spørre: «Hvordan står det til?» Formålet med visitasen er å støtte, inspirere og veilede menigheter og ansatte, og synliggjøre kirkas nærvær i lokalsamfunnet. Visitasen kan beskrives som et spill: vi ser oss selv, vi kan kjenne oss igjen og bli glad for det vi ser. Her gis det en mulighet til å spørre: hva kan fornyes, hva skal få være slik det er? Vi kan se på dagens situasjon, og snakke sammen om hvor og hvordan veien går videre for den lokale kirka.

Takk for gleden og gjestfriheten vi er blitt møtt med!

Møte med de ansatte

Møtet med de ansatte er et av visitasens viktigste møter. De er nøkkel-medarbeidere i menighetenes virksomhet. Takk for tillitsfull samtale om arbeidshverdagen og hva dere er opptatt av. Staben består både av folk som har hatt sin arbeidsplass her i mange år, og relativt nytilsatte medarbeidere.

Dere er en gruppe svært kompetente personer. Og det gleder meg å høre, når vi spør hva som gjør arbeidet meningsfullt, at dere trekker fram møtene med mennesker. Kirkelig arbeid er relasjonsarbeid! Dere kjenner folk og forhold i Røros veldig godt. Det er verdifullt!

Vivi Schwencke Johnsbråten er ny kirkeverge. Det er godt å se at hun går løs på nye og store utfordringer med entusiasme og pågangsmot. Takk for innsatsen du har gjort i mange år som prest her i Røros. Den erfaringen er en stor styrke å ha med seg som kirkeverge.

Den ferskeste i staben, Anne Talsnes Flatmo, er tilsatt i den nye ordningen Prest under utdanning. Din bakgrunn som diakon vil helt sikkert forme din presteidentitet også. Lykke til med å fullføre et arbeidskrevende løp med kombinasjon av studier og prestetjeneste.

Så har vi veteranen, sokneprest Harald Hauge. I 19 år har du på en helt spesiell måte vært evangeliets budbærer her på Røros. Du har med visdom og klokskap forvaltet kirkens skatter i dette samfunnet, og bygd en bro mellom kirkens lange tradisjon og de utfordringer rørossamfunnet står overfor i dag.

I løpet av det siste året er også staben utfylt med sekretær Lill Hägg Lund Langen og kirketjener Helge Tørresvold. I tillegg arbeider også John Arne Langen som kirketjener. Dere bærer med dere, på hver deres måter, viktige nøkler for at kirken skal være et godt sted for folk på Røros.

Ingvild Yrke Hulbækmo er tilsatt som menighetspedagog, og har i tillegg til det løpende arbeidet med barn og unge arbeidet systematisk med ny plan for dåpsopplæring i rørosmenighetene. Å være kirke fra vugge til grav krever at så vel musikken som didaktikken preger forskjellige generasjoner.

Kantor Alf Hulbækmo gjør et framifrå arbeid på de 60% som er til rådighet. Menighetene kan glede seg over et rikt og variert musikkliv i gudstjenester og kirkelige handlinger. De kunstneriske innslagene vi har fått denne uka fra Ingvild og Alf sammen – ja til og med Ingvild og Alf og Harald har vært så vakkert – og rørt oss.

Møte med menighetsrådene

Tirsdag kveld møtte vi menighetsrådene på Kafé Lysstråle rundt et nydelig middagsmåltid.

Menighetsrådene har sitt mandat fra soknet, og har ansvar for at kirken er synlig i lokalsamfunnet gjennom gudstjenesteliv, undervisning, diakoni og ulike tiltak. Fellesrådet forvalter lokalkirkens bygninger, og økonomiske og menneskelige ressurser på vegne av soknene. Soknet har slik to sidestilte organer som arbeider i gjensidig avhengighet og respekt til soknets beste.

I møtet med menighetsrådene fikk vi møte fire råd med sterkt engasjement og stor kjærlighet til kirka og kirkebyggene. Dere gleder dere over at kirka nyter stor respekt i lokalsamfunnet. Den store dugnadsinnsatsen som legges ned er imponerende, særlig knyttet til kirkebygg, gravplass og aktiv tilrettelegging for spesielle arrangementer. Takk for den store innsatsen dere gjør!

Å være medlem i menighetsrådet er å være folkevalgt, men har også med seg forventninger om frivillig innsats i den perioden man er innvalgt. Frivillighet er uvurderlig. *Noen må trø belgen!* På Røros er dere godt kjent med det, også i kirkelig arbeid. Tenk at til og med renholdet i kirkene blir gjort på dugnad av frivillige! Her er vi ved et punkt hvor det er viktig å tenke gjennom hva frivillig innsats skal brukes til, og om belastninga kan bli for stor. Det er verd å satse på aktiviteter som kan skape *mer* frivillighet gjennom fellesskap og gleden ved å gjøre noe godt for hverandre.

Dere ønsker å være folkekirke i et livssynsåpent samfunn med inkludering, mangfold og stor frivillighet som kjennetegn. I folkekirka kan vi høre om at det er en liten gruppe som kommer ofte til gudstjeneste, og stor oppslutning om gudstjenester ved livets merkedager. Trofasthet og tilhørighet finner ulike uttrykk. Vi er faste kirkegjengere – men i ulikt tempo eller omdreining. Noen uttrykker tro og tilhørighet i jevnlig gudstjenestefeiring. Andre har et mer langsomt brukstempo: ved livets store merkedager eller årets høytider.

Folkekirken tar imot oss gjennom hele livet: ei livsløpskirke som er der for oss fra vugge til grav. Alle må vi finne vår egen måte å bruke den på.

Hitterdalen sokn er ett av de minste sokn i Den norske kirke. Nå undersøker dere muligheten for å slå dere sammen med Røros sokn. Det kan være et klokt valg for et lite sokn.

Kirkebyggene. Gravplasser.

De 5 kirkebyggene i soknenes eie ble alle besøkt under visitasen. Det er store forskjeller mellom dem.

Røros kirke, også kjent under det gamle navnet Bergstadens Ziir, er landets femte største kirkebygg. Den er et ikon for Røros. Kirkens unike historie, arkitektur og symbolverdi for Røros som verdensarvsted tiltrekker seg mange tusen besøkende hvert år. Turistkirka gir inntekter til menigheten, men det følger også kostnader med når det er mange besøkende. Sammen med utstrakt utleie er det mye slitasje på bygget, med stort vedlikeholdsbehov. Dette er krevende for fellesrådet.

Ziiren er også soknekirke, og Røros kirke som gudstjenestekirke er til velsignelse for lokalbefolkningen så vel som turister og fritidsboende.

For Røros menighet er Menighetshuset et viktig samlingssted. Her skjer konfirmantarbeid og annet trosopplæringsarbeid, og her inviteres til sosiale arrangementer i kirkelig regi. Takk til Kjerstine Feragen og andre som er med på å gjøre dette til et hus for hjertevarme og nestekjærlighet.

Øverst på kirkegården ligger Røros kapell der de fleste gravferdene foregår. Rommet er tilrettelagt for livssynsåpne seremonier. Her ligger også krematoriet.

Den særpregede Glåmos kirke nærmer seg 100 år, bygd i tømmer som korskirke. Og her er altså det helt unike orgelet, som trenger frivillig innsats fra belgtrøerne. Her meldes det også om flere vedlikeholdsbehov.

Brekken kirke er ei langkirke som det ble bygd mange av i norske bygder på slutten av 1800-tallet, med et vakkert og varmt kirkerom. Det er ønske om utvidelse av sakristiet her.

Den yngste kirka er Hitterdalen kapell, 65 år, med et lite og intimt kirkerom. Her meldes det også om noe vedlikeholdsbehov.

På Enarvola, i grenselandet mellom Røros og Glåmos, ligger Fjellkirka, 886 meter over havet. Røros menighet feirer enkelte gudstjenester på Fjellkirka hvert år, i tillegg betjenes kirka av frivillige.

Det er fem gravplasser – eller kirkegårder som vi til daglig kaller dem- i Røros. Samlet sett er det godt med ledige plasser. Den første dagen under visitasen hadde lokalavisa Fjell-Ljom et stort oppslag om mangelen på gravplasser på Røros. Å bygge ut nye gravfelt er svært kostnadskrevende. Fellesrådet ønsker å komme hurtig i gang med et prosjekt på opprydding i gravkart, og oppdatering på festeforholdene for å få oversikt over ledige gravplasser, og areal som kan frigjøres på kirkegården. Ei slik kartlegging for bruk av ledige graver, gjenbruk der det er aktuelt, og oppmuntring til økt bruk av urnegraver og navnet minnelund, kan nok gjøre etablering av nytt gravfelt unødvendig. Dette handler også om bevisst bruk av arealer i et særpreget og tettbygd område.

Gudstjenesteliv og kultur

I Røros møter vi gudstjenester som er godt gjennomtenkt, det er stor liturgisk bevissthet om gudstjenestefeiringen. Den er bygd på en stram og fast ordning, som kan tilpasses andre situasjoner eller anledninger.

Visitasen ble innledet med en Falkberget-messe i Glåmos kirke, der tekster av Johan Falkberget ble integrert i messeleddene. Allmennmenneskelige tema møter oss til alle tider, uttrykt i bønner og syndsbejennelse, og vi kjenner oss igjen også i det gammelmodige språket, slik det fløt fra Falkbergets penn. Vi gledet oss over at hele Glåmos skole var med i gudstjenesten.

Om vi ikke fikk opplevd den, hørte vi også om Harry Potter-gudstjeneste som har blitt fremført flere ganger i Røros. Det er et tydelig strategisk valg å styrke sammenhengen mellom korarbeid for barn og unge og deltakelse i gudstjenestene. Hanne Hauge har vært en drivende kraft i dette arbeidet i 19 år. Dette er en god framgangsmåte for å skape vekstforhold, slik at Guds skapende Ånd kan virke og arbeide mellom oss og i oss: Skal det bli musikk, er det noen som må *trø belgen* for oss. Skal det vi gjør bli til liv, håp og tro trenger vi at noen vil være med og lage de rommene hvor veksten kan skje. Takk til alle som deltar!

Å bruke sør-samiske elementer preger også gudstjenestene i Røros. I dagens gudstjeneste, med to norskspråklige og en samiskspråklig dåp, var det godt å oppleve hvor sømløst språkene kan gå over i hverandre, og vi kunne følge med i handlingen også om ordene var nye for oss. Menighetene oppfyller godt biskopens krav om sørsamiske gudstjenesteledd i alle gudstjenester. Det er godt å høre.

Folk i Røros lever nær naturen og bruker mye tid utendørs. Kontakt med Skaperverket er også en kilde til religiøs undring og åndelige opplevelser. Det er godt å erfare at det arrangeres flere friluftsgudstjenester gjennom året. I rapportene har vi lest om sik-messe ved Aursunden, om fórbondemesse under Rørosmartnan og gudstjenester ute sommer og vinter.

Det satses på flere medvirkende når det feires gudstjeneste: Konfirmanter deltar som ministranter, det brukes kirkeverter og tekstlesere. Slik medvirkning er viktig for å få et eierskap og forståelse for gudstjenesten: at det å feire gudstjeneste gjør vi for noe større enn oss selv.

En viktig del av gudstjenesten er musikken. I Røros har dere vært velsignet med gode kirkemusikere som er med på å løfte gudstjenesteopplevelsen. Kantor Alf Hulbækmo spiller seg inn i denne gode fortellinga!

Tirsdag fikk vi oppleve en spennende minikonsert i Røros kirke. Og onsdag var det kulturkveld i Brekken kirke. Menighetsrådsleder Carl Georg Konow ledet oss gjennom et engasjerende program med lokale utøvere. Kvelden ble et sterkt uttrykk for hvor tett og nært kirke og lokalsamfunn er sammenvevd, og en opplevelse av mangfold, raushet og inkludering.

Kultur- og salmekvelder er gode eksempler på hvordan kirkene kan brukes til langt mer enn gudstjenestefeiring og kirkelige handlinger. Sangkvelder og tilrettelegging for kirkecaffe som et fellesskapets rom der det går an, er viktig for lokalsamfunnenes liv. Her kan rådene tenke raust om hva kirkene kan romme, slik at de kan fungere som bygdas rom for kultur og verdifulle samtaler. Prøv gjerne ut nye ting! Blir det vellykket, kan det gjentas. Blir det ikke så bra, kan det få bli med forsøket.

Barn og unge

Arbeid med barn og unge har også andre elementer med seg. Det er diakonalt, som betyr at det har mye omsorg ved seg. Det er også opplærende og dannende å komme inn i kirkens tro og tradisjon.

Dåpsopplæringsplanen er gjennomarbeidet og godt utbygd. Og vi ser også at det er god oppslutning på mange tiltak. Vi var selv med og fikk oppleve babysang og øvelse med Soul Children-koret.

En dag møtte vi 10.klassingene på Røros skole. De hadde forberedt seg godt, og stilte biskopen mange spørsmål. Gode spørsmål og noen vanskelige:

- Hvordan blir man biskop?
- Hvorfor stopper ikke Gud krig og naturkatastrofer hvis han har egenskapene til det?
- Hva syns du om homofili?
- Tror du på Bibelen eller tror du på forskning?
- Følger biskopen de ti bud?
- Er kirken framtidsrettet?
- Hvordan følger kirka opp Sannhetskommisjonens rapport?

Diakoni

Det er ikke laget noen egen diakoniplan for menighetene i Røros. Men mange av tiltakene som allerede er nevnt har en omsorgsside, et diakonalt blikk med seg.

Vi fikk høre om at folk i Glåmos har hatt en støttekonsert for psykisk helse, og planlegger en ny til høsten. Dette er et viktig engasjement hvor kirken kan spille en viktig rolle. Lykke til med det arbeidet!

Vi besøkte det nye Øverhagaen bo-, helse- og velferdssenter, som er et imponerende anlegg. Kulturprogrammet i storsalen ga ideer til hvordan kirken, i samarbeid med Øverhagaen kan bruke denne arenaen framover.

En av bedriftene på Røros er Optimus AS. Det er en vekstbedrift, der vekst i denne sammenheng betyr menneskelig vekst. Et arbeid å gå til er viktig for oss alle, og bidrar til at vi utvikler oss og vår selvrespekt, og har meningsfulle liv. I kirkens språk ligner det som Optimus har som ansvar for, mye på diakoni. Det var flott å bli tatt imot og få omvisning på bedriften, og se at det er en arbeidsplass som kan gjøre en forskjell for mennesker med særskilte behov.

Samisk nærvær

I 2018 ble Røros kommune/Rossen tjieltie en del av forvaltningsområdet for samisk språk. Dette medfører synlige og merkbare endringer: på navneskilt, på tilgjengelig opplæring i språk og kultur.

Kommunen sier i sine planer: «Det overordnede langsiktige målet er at samisk språk og kulturforståelse skal likestilles med norsk i all kommunal tjenesteyting og forvaltning. Det sørsamiske språket og kulturen skal være synlig og i bruk i alle kommunens virksomheter. For å lykkes med det, må vi ha et bredt tilbud knyttet til samisk språk og kultur innenfor alle tjenesteområder»

Det er fremdeles en vei å gå med dette ansvaret, - men det er godt begynt! Det er gledelig å se at det skjer ei positiv forandring.

Alle fire menighetene i Røros har lagt vekt på å synliggjøre sørsamisk språk og kultur som en selvsagt og integrert del av det lokale menighetslivet i mange år. Jeg er glad for og stolt av hvordan ansatte og råd har vært med å gjøre det samiske nærværet synlig og hørbart. I tillegg er Saemien Åålmege, den sørsamiske menighetens tjenester også tilgjengelige for samiske innbyggere i Røros.

Sannhetskommisjonens rapport ble lagt fram i juni i 2023. Norske myndigheter, også kirka, har mye å svare for i fornorskingspolitikken rettet mot samer, kvener og skogfinner. Fornorsking er også noe som *skjer* fremdeles, i det sterke kulturelle trykket fra storsamfunnet. Det er nødvendig med kunnskap om hvordan dette påvirker f.eks barn og unge i Rørossamfunnet, og hvordan vi kan møte hverandre. De neste årene håper jeg kan romme samtaler hvor de vanskelige fortellingene tas opp, og at vi sammen kan finne veien videre mot et forsonet fellesskap.

Møte med Røros kommune

På møtet med kommunen møtte vi ordfører Isak Veierud Busch og kommunedirektør Kjersti Forbord Jensås. Takk for en interessant presentasjon av kommunen og dens særpreget!

I arbeidet med ny organisering av Den norske kirke har kommunene vært tydelig på at de ønsker å bevare de nære båndene til den lokale kirke og videreføre sitt ansvar for den. Den norske kirke er som folkekirke forpliktet i Grunnloven på å være til stede i alle lokalsamfunn i landet. Den norske Kirke er folkekirke og trossamfunn, og landets største sivilsamfunnsaktør med 3.7 mill. medlemmer. Som *folkekirke* er det kirkas samfunnsoppdrag å bidra til gode lokalsamfunn, som *trossamfunn* å være med og skape fellesskap preget av tro, håp, og kjærlighet. Det er godt å høre at kommunen så tydelig ønsker kirkas bidrag til nettopp dette.

Da Bergstaden Ziir ble rehabilitert for 15 år var det et stort kommunalt lån som gjorde det mulig, og dette har vært et viktig løft for fellesskapet. Et kommunalt budsjett skal romme løsninger på mange behov, også finansiering av den lokale kirka. Kommunalt budsjettarbeid vil alltid handle om fordeling av knappe goder. Det er verd å se nøyere på om tilskuddene den lokale kirke trenger for å oppfylle ansvaret knyttet til gravferd og lokal kirke, passer sammen med oppgavene som skal utføres. Det er et åpent rom for å få til en tidligere og bedre dialog om budsjettarbeid og langtidsplaner, og se etter muligheter for fleksibelt samarbeid.

Kirka fikk ros for den tydelige måten den har arbeidet med synliggjøring av sør-samisk språk og kultur. Vi samtalte også om mulighetene for å arbeide sammen med oppfølgingen av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport. Kommunen pekte også på utfordringer med utenforskap og oppvekstvilkårene til barn og unge som områder der kommunen ønsker medvirkning fra kirken.

Noen utfordringer

Etter innholdsrike visitasdager vil jeg legge igjen noen utfordringer:

- Det er fem gravplasser i kommunen. Gravplassen ved Røros kirke fylles fort opp hvis det ikke gjøres et utredningsarbeid. Det bør lages et komplett gravkart etter dagens standard, festeforholdene bør oppdateres. På den måten kan mye plass frigjøres, og sikre en forsvarlig bruk av gravplassareal.
- Etter samtalen med kommunen ligger det en intensjon om tidligere og bedre dialog om budsjettarbeid og langtidsplaner, og se etter muligheter for fleksibelt samarbeid f eks rundt maskinpark og kunnskapsdeling. Bruk de gode mulighetene for samarbeid som er mellom dere!
- Kirke og kulturarbeid henger tett sammen. Fortsett det gode arbeidet som gjøres. Det er en sammenheng mellom stillingsstørrelser og hva det er mulig å utrette. Tenk gjennom hvordan et utvidet kirkelig kulturarbeid kan gagne hele Rørossamfunnet.
- Det er ikke laget noen diakoniplan for menighetene. For å synliggjøre diakoniens plass i menigheten kan man gå gjennom egen virksomhet og synliggjøre frivilliges innsats i arbeid som har omsorgsaspektet med seg. Dette kan være en fin sak for en felles samtale mellom menighetsrådene, og slik sette frivillighet og en viktig oppgave på dagsorden.

- Også i tida som kommer, vil det trenges et ekstra blikk på samisk kirkeliv, og på samtalen mellom storsamfunnet og Saemie. Fortsett å dyrke de gode steder for dialog og fellesskap, slik at vi sammen kan utvikle en livskraftig og likeverdig framtid.

Lykke til som lokal kirke med å være en åpen kirke for hele livet, og bidra til mer himmel på jord.

Til slutt: TAKK.

Et stort takk for gjestfrihet og varm mottakelse overalt! Takk til dere som har planlagt og deltatt under visitasdagene. Takk til prost Øystein Flø og rådgiver Olav Dahle Svanholm for konstruktivt og godt arbeid og medarbeiderskap!

Prost Øystein Flø vil følge opp med samtaler og besøk i løpet av det neste halve året.

Må Gud velsigne menighetene i Glåmos, Hitterdal, Brekken og Røros og veien videre som lokalsamfunn og kirke sammen!

Dokumentasjon

Til visitasen er utarbeidet rapporter fra fellesrådene og menighetene, ført i pennen av kirkeverge Vivi Schwencke Johnsbråten og sokneprest Harald Hauge. Prost Øystein Flø har utarbeidet befaringsrapport. Tusen takk til dere alle! Rapportene gir innsikt i de lokale forholdene. De er viktige som forberedelse, og viktig for arbeidet under selve visitasen. Rapportene har vært utgangspunkt for samtaler med de ansatte, rådene og Røros kommune. Rapportene vil sammen med dette foredraget utgjøre visitasprotokollen. Denne samlede, skriftlige dokumentasjonen vil også være underlagsmateriale for oppfølgingsarbeidet etter visitasen.